

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15.10.1959, sp. zn. 1 Ec 151/59, ECLI:CZ:NS:1959:1.EC.151.1959.1

Číslo: 2/1960

Právní věta: Výklad některých ustanovení zákona č. 46/1959 Sb.

Soud: Nejvyšší soud ČSR

Datum rozhodnutí: 15.10.1959

Spisová značka: 1 Ec 151/59

Číslo rozhodnutí: 2

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Manželství - rozvod

Předpisy: 46/1959 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

1. Ustanovením čl. I bodu 29 zák. č. 46/1959 Sb. došlo ke změně ve způsobu úpravy práv a povinností rodičů k nezl. dětem a jejich majetku po rozvodu manželství. Podle nových předpisů rozhodne soud o této úpravě rozsudkem, kterým vyslovuje rozvod manželství. K tomuto rozhodnutí nedojde pouze tehdy, jestliže se rodiče o svých právech a povinnostech k nezl. dětem a jejich majetku pro dobu po rozvodu dohodnou a soud jejich dohodu schválí.

Důvodová zpráva k zákonu č. 46/1959 Sb. k tomu uvádí, že nová úprava sleduje zjednodušení postupu soudů v řízení o rozvod manželství, kde se současně má rozhodnout o právech a povinnostech rodičů k nezl. dětem a jejich majetku po rozvodu, neboť dosavadní způsob, kdy soud nejprve rozhodoval o těchto otázkách a teprve později o rozvodu manželství, působil těžkosti, zejména když pro řízení ohledně dětí byl příslušný jiný soud než soud rozvodový.

Význam nové úpravy spočívá především v tom, že soud, který rozvodové řízení provádí, bude znát daleko podrobněji všechny skutečnosti, charakterizující výchovné prostředí u rodičů, zejména z hlediska záruky pokrokové výchovy nezl. dítěte v nového socialistického člověka. Tento soud bude moci lépe posoudit, zda rozvod manželství nebude v rozporu se zájmem nezl. dětí (§ 30 odst. 2 zák. o právu rod.).

Nutno zdůraznit, že úprava práv a povinností rodičů k nezl. dětem a jejich majetku se v každém případě dotýká nejen nejzákladnějších zájmů dítěte, ale současně splývá se zájmem společnosti. Jde především o zajištění řádné a pokrokové výchovy dítěte v uvědomělého občana socialistického státu po všech stránkách a v neposlední řadě též o zajištění výživy dítěte po stránce hmotné. Právě v této

nové úpravě, podle níž jeden soud bude moci ve vzájemné dialektické souvislosti řešit otázku rozvodu manželství a otázku úpravy poměrů dětí pro dobu po rozvodu, spočívá další prohloubení pokrokových zásad našeho socialistického rodinného práva.

I když totiž již před vydáním zákona č. 46/1959 Sb. byl rozvodový soud povinen přihlédnout k tomu, zda rozvod manželství není v rozporu se zájmem dětí (§ 30 odst. 2 zák. o právu rod.), praxe ukázala, že rozvodové soudy nevěnovaly této stránce takovou pozornost, jak stanoví shora uvedené ustanovení zákona o právu rodinném. Soudy se často spokojovaly pouze rozhodnutím podle § 32 zák. o právu rod. a z hlediska § 30 odst. 2 zák. o právu rod. věc blíže nezkontrolovaly. Zpravidla pouze mechanicky v odůvodnění rozsudku o povolení rozvodu manželství uváděly, že rozvod není v rozporu se zájmem dětí, což odůvodňovaly zcela paušálně.

Proto skutečným účelem ustanovení zákona č. 46/1959 Sb., kterým bylo doplněno ustanovení občanského soudního řádu v § § 184, 231 a 240, a kterým bylo nově upraveno ustanovení § 32 zák. o právu rod. je, aby otázka úpravy poměrů nezl. dětí pro dobu po rozvodu manželství jejich rodičů a otázka povolení rozvodu manželství rodičů byla řešena jako jediný celek. Tento účel zákona vyplývá zejména z nově upraveného ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., podle něhož rozhodnutí může nabýt právní moci jen ve všech částech výroku současně. Nelze proto shora uvedená ustanovení zákona č. 46/1959 Sb. vykládat tak, že měla sloužit jen k úpravě soudního řízení spíše po stránce technické, jako je tomu např. v případech § § 243 a 278 o. s. ř. Je-li tedy rozhodnutí o rozvodu manželství a o úpravě práv a povinností rodičů k nezl. dětem a jejich majetku pro dobu po rozvodu manželství jediným a nedílným celkem i se souvislostí vnitřní, pak tato zásada dává i odpověď na některé problémy, které se vynořily v praxi při provádění nového zákonného předpisu.

a) Protože nezl. děti jsou podle ustanovení § 231 odst. 2 o. s. ř. účastníky řízení, pokud se jich řízení týká, požádá soud, který provádí rozvodové řízení, není-li sám opatrovnickým soudem, příslušný opatrovnický soud [§ 244a) o. s. ř.], aby ustanovil nezl. dětem pro toto řízení opatrovníka. Opatrovník má být ustanoven ihned, aby se mohl zúčastnit celého řízení před rozvodovým soudem.

Opatrovníkem bude zpravidla ustanoven orgán péče o mládež, v jehož obvodu je obecný soud nezl. dětí. Tento orgán si doplní svá šetření o poměrech dětí a zpravidla požádá orgán péče o mládež v sídle rozvodového soudu, aby jej v řízení zastupoval.

Rozsudek je třeba doručit orgánu péče o mládež, který byl ustanoven opatrovníkem, nikoli tomu orgánu, který byl dožádán o zastoupení účastníka při ústním jednání.

Je-li orgán péče o mládež opatrovníkem v řízení, je ho nutno vyrozumět o každém ústním jednání. Je třeba, aby zástupce orgánu péče o mládež sledoval za rozvodového řízení i příčiny hlubokého rozvratu, neboť opatření ohledně dětí nemůže být nikdy posuzováno odděleně od výsledků celého rozvodového řízení.

Soud, který vede řízení o rozvod, může sám ustanovit nezl. dětem opatrovníka jen ve zcela výjimečných případech, pokud není sám opatrovnickým soudem.

Směrnice Nejvyššího soudu o postupu rozvodového soudu který, směřuje ke smíření manželů v rozvodovém řízení (č. 13/1954 Sbírky rozhodnutí čs. soudů), nejsou nijak dotčeny.

Je vhodné, aby bylo dbáno zásady, že ve věcech rozvodu manželství a úpravy poměrů nezl. dětí má být alespoň jedním soudcem z lidu žena.

Podle § 231 odst. 2 o. s. ř. jsou nezl. děti účastníky řízení potud, pokud se jich řízení týká. Děti se totiž zpravidla týká i řízení o rozvodu samotném, neboť řešení otázek o úpravě jejich poměrů po

rozvodu může působit též na rozhodnutí o rozvodu a naopak, avšak stejně jako nejsou děti oprávněny podat návrh na rozvod manželství svých rodičů, nemohou podat ani odvolání do té části rozsudku, která se týká rozvodu manželství jejich rodičů. Z tohoto hlediska nutno řešit i otázku klidu řízení, vzetí návrhu na rozvod manželství zpět, a ostatních dispositivních úkonů manželů.

b) Opravným prostředkem proti rozhodnutí lidového soudu je odvolání, ať *je jím napadáno celé rozhodnutí nebo jen některá jeho část, např. pouze úprava práv a povinností rodičů k nezl. dětem a jejich majetku pro dobu po rozvodu. Byl-li napaden jen výrok o nákladech (poplaticích), je opravným prostředkem stížnost.

Nutným důsledkem vnitřní celistvosti rozhodnutí je to, že odvolací soud přezkoumá vždy celé rozhodnutí, a to i tehdy, když odvolání napadlo pouze rozhodnutí o rozvodu manželství nebo jen rozhodnutí o úpravě poměrů nezl. dětí po rozvodu, nebo dokonce jen část této úpravy.

Nejsou-li dány předpoklady podle § § 180 a 180a) o. s. ř., kdy odvolací soud může rozhodnout bez ústního jednání usnesením, nařídí předseda odvolacího senátu ústní jednání odvolací, ať se odvolání týká celého rozhodnutí lidového soudu nebo jen některé jeho části.

Nevyhoví-li odvolací soud odvolání, potvrdí celý rozsudek lidového soudu.

Jsou-li dány předpoklady pro změnu rozhodnutí v části odvoláním napadené, odvolací soud rozsudkem změní rozhodnutí soudu první stolice. V ostatních případech odvolací soud zruší usnesením celé rozhodnutí soudu první stolice. Účelem zrušení celého rozsudku je umožnit účastníkům, aby mohli přednášet nová tvrzení před lidovým soudem, i pokud jde o část rozsudku nenapadenou odvoláním.

Zamítne-li lidový soud návrh na rozvod manželství a odvolací soud je toho názoru, že rozvod manželství měl být povolen, pak rozsudek lidového soudu zruší a věc vrátí lidovému soudu, aby projednal i úpravu poměrů nezl. dětí pro dobu po rozvodu manželství jejich rodičů, a o celé věci znovu rozhodl.

Ustanovení § 184 odst. 1 a 2 o. s. ř. je nutno vyložit tak, že odvolací návrh, byť i omezený na některou část rozsudku lidového soudu, vzhledem k nedílné jednotě celého rozhodnutí lidového soudu se týká celého rozhodnutí. Tomuto názoru není na překážku zákaz revise v neprospěch odvolatele (*reformatio in peius*), neboť soud není omezen na projednání věci v mezích odvolacích návrhů právě proto, že je nutno v něm brát zřetel především na zájem společnosti, který se týká nejen úpravy práv a povinností rodičů k nezl. dětem a jejich majetku po rozvodu, nýbrž i rozhodnutí o rozvodu samotném.

2. Dojde-li k dohodě rodičů o jejich právech a povinnostech k nezl. dětem a jejich majetku na dobu po rozvodu u soudu, který projednává rozvod manželství, schválí dohodu rozvodový soud až v rozsudečném výroku. I tím je zdůrazněna jednotnost obou výrokových částí, totiž povolení rozvodu a úprava práv a povinností rodičů k nezl. dětem po rozvodu. Dojde-li k dohodě o právech a povinnostech rodičů k nezletilým dětem pro případ rozvodu a schválí-li opatrovnícký soud tuto dohodu, poukáže soud projednávající rozvod na schválenou dohodu pouze v odůvodnění rozsudku o rozvodu manželství. V takovém případě ovšem rozvodový soud podle § 240 odst. 1 o. s. ř. již nerozhoduje o úpravě práv a povinností rodičů k nezl. dětem a jejich majetku.

Při schvalování dohod rodičů o dětech je nutné brát pečlivý zřetel na všechny okolnosti případu tak, aby dohoda vždy vyjadřovala zájmy dětí. Zejména je třeba pečlivě uvážit i prostředí, kam by mohlo být dítě umístěno. Je třeba, aby se soud přitom řídil týmiž zásadami, podle nichž by postupoval,

kdyby o výživě a výchově dětí rozhodoval (srov. č. 46/1955 Sbírky rozhodnutí čs. soudů).

Tam, kde jsou podmínky pro rozhodnutí podle § 251 o. s. ř., rozhodne s urychlením opatrovnický soud. Pokud by nemohl ve věci rozhodnout, vydá případně opatrovnický soud předběžné opatření podle § 219 o. s. ř. Po právní moci usnesení podle § 251 o. s. ř., případně předběžného opatření podle § 219 o. s. ř., zašle opatrovnický soud rozvodového soudu svá rozhodnutí a zašle mu i své spisy k nahlédnutí.

Opatrovnický soud vyrozumí již během řízení soud rozvodový o tom, že u něho je v běhu řízení podle § 251 o. s. ř., případně předběžné opatření podle § 219 o. s. ř.

Rovněž rozvodový soud vzhledem k tomu, že řízení u něho může trvat delší dobu, upozorní opatrovnický soud na nutnost opatření podle § 251 o. s. ř., popřípadě na potřebu vydat předběžné opatření podle § 219 o. s. ř. Stejně upozorní soud odvolací soud opatrovnický, shledá-li toho potřebu.

3. Pokud jde o odměnu advokátní poradny za právní pomoc, nutno uvést, že nová zákonná úprava, podle které je řízení o úpravě práv a povinností rodičů k nezl. dětem a jejich majetku po rozvodu jednotné s řízením o rozvod manželství, nemění nic na podstatě úkonu právní pomoci. Proto náleží za hlavní úkon v těchto věcech odměna jen podle pol. 1 sazebníku (nařízení min. sprav. č. 115/1951 Sb.). Tato zásada platí pro řízení v obou stolicích.

4. Zásadě jednotnosti není na újmu způsob zpoplatnění odvolacího řízení.

Rozhodnou skutečností je to, která část rozsudečného výroku je napadána. Týká-li se tedy odvolání pouze úpravy práv a povinností rodičů k nezl. dětem a jejich majetku po rozvodu, platí ustanovení § 9a) zák. č. 173/1950 Sb. o soudních poplatcích ve znění zákona č. 10/1959 Sb., podle něhož je řízení ve věcech dětí v rodičovské moci osvobozeno od soudních poplatků. Poplatek se tedy od účastníka vybere pouze tehdy, napadá-li se v odvolání výrok o rozvodu manželství, příp. výrok o vině na něm.

5. Bylo-li v řízení podle § 32 zák. o právu rod. pravomocně rozhodnuto před 1.9. 1959, nerozhoduje rozvodový soud v rozvodovém řízení o právech a povinnostech rodičů k nezl. dětem znovu, nýbrž poukáže v důvodech rozhodnutí na pravomocné rozhodnutí podle § 32 zák. o právu rod.

Stejně se postupuje, jestliže bylo podle § 32 zák. o právu rod. rozhodnuto opatrovnickým soudem před 1. 9. 1959, rozhodnutí však nabylo právní moci až za účinnosti zákona č. 46/1959 Sb., protože nebyl podán opravný prostředek.

Byl-li proti rozhodnutí podle § 32 zák. o právu rod. vydanému před 1. 9. 1959 podán opravný prostředek, o němž nebylo do uvedeného dne rozhodnuto, zruší soud druhé stolice napadené rozhodnutí, poněvadž za účinnosti zákona č. 46/1959 Sb. nenáleží takové rozhodnutí do pravomoci opatrovnického soudu (čl. VII zákona), a zašle spis soudu, u něhož se projednává návrh na rozvod manželství rodičů. Jestliže rozhodnutí podle § 32 zák. o právu rod. je spojeno s rozhodnutím podle § 251 o. s. ř., může soud druhé stolice věcně přezkoumat pouze opatření podle § 251 o. s. ř., kdežto ohledně opatření podle § 32 zák. o právu rod. postupuje výše uvedeným způsobem.

Bylo-li řízení podle § 32 zák. o právu rod. v době účinnosti zákona č. 46/1959 Sb. dosud v běhu, postoupí opatrovnický soud spis tomu soudu, který projednává rozvod manželství rodičů.